

Vetenskaplig verksamhet

Annika Dahlgren Sandberg, professor, leg. psykolog

I kombination med erfarenheter från mitt kliniska arbete och mitt intresse för kognition föll det sig naturligt att mitt val av avhandlingsämne vid psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet kom att falla inom området "Språk, kommunikation och kognition hos personer med tal- och språkstörning". Den grupp barn och ungdomar som varit föremål för mina studier är barn med cerebral pares och grav talskada, en grupp som är förhållandevis liten men också åsidosatt i psykologiska forskningssammanhang. Andra områden är autism, Aspergers syndrom och Rett syndrom. Jag lade fram min avhandling: "Literacy abilities in nonvocal children with cerebral palsy" 1996.

Mina forskningsområden är: 1. Läs- och skrivsvårigheter. Fokus i avhandlingsarbetet låg på problem kring läsning och stavning hos barn med grav talskada. Utgångspunkten var barnens kommunikativa situation och ett försök att se om och i vilken utsträckning det skrivna språket kunde ersätta det talade och i så fall bli ett mer flexibelt alternativ till andra metoder för AAC (Alternative and Augmentative Communication). Min forskning kring läsning och skrivning har utvecklats till ett tvärspråkligt projekt i samarbete med forskare från Spanien och Irland. 2. Tidig kommunikation och språkutveckling: Inom kommunikationsområdet har jag fokuserat på att studera hur övergången sker från förspråklig till språklig nivå hos barn med talskada. 3. Kognition hos barn med funktionshinder. De studier som rör kognition är koncentrerade till frågor kring theory of mind (ToM) hos barn med autism, Asperger syndrom, DAMP och barn med talskador och till frågor kring exekutiva funktioner, uppmärksamhet och auditivt och visuellt arbetsminne hos barn med autismspektrumstörning och barn med tal- och språksvårigheter.

Mångvetenskaplighet en drivande tanke, eftersom jag menar att integration av kunskap från olika discipliner behövs för att komma vidare inom handikappområdet. Detta har också resulterat i vetenskapliga artiklar och pedagogiskt material av tvärvetenskaplig karaktär. Jag vill genom min forskning i första hand bidra till att skapa kunskap som kan underlätta situationen för personer med kommunikationshandikapp. Med sådan kunskap som grund kan vi arbeta fram pedagogiska metoder för läs- och skrivinlärning, metoder till stöd för föräldrar i samspelet med barnen och metoder som kan hjälpa barnen i den kommunikativa och språkliga utvecklingen. Jag ser också möjligheterna att genom studier av personer med bortfall av en funktion bättre förstå utvecklingen hos barn med normalt fungerande.

1. Forskningen vad gäller läs- och skrivförmåga hos barn med cerebral pares och grav talskada är koncentrerad till en beskrivning av barnens läs- och skrivförmåga, och undersökning av relationen mellan dessa förmågor och faktorer som aktuell läsforskning funnit ha betydelse för läsutvecklingen hos talande barn. Forskningen inom detta område är mycket begränsad.

Det finns olika kommunikativa system som hjälper barn med grav talskada att föra ett samtal. Ett sådant system är Bliss, ett grafiskt teckensystem. Bliss är begränsat till sin omfattning, även om möjligheter finns att konstruera nya ord och begrepp. Den standarduppsättning ord som används är ca 500. Det skrivna språket skulle kunna vara en mer kraftfull ersättare till det talade språket. En annan viktig uppgift för det skrivna språket är att ge möjlighet att ta aktiv del i

vårt moderna samhälle. Det skrivna språket behövs för utbildning, för att få ett arbete, för fritidssysselsättningar och nöjen, för att få nyheter, för att läsa tidtabeller och matrecept, etc. För personer med talspråkssvårigheter blir läsning och skrivning inte mindre viktigt. Föräldrar och personal rapporterar dock ofta att barnen har oväntade svårigheter vid läs- och skrivinlärning i förhållande till allmän begåvning och språklig förmåga i övrigt.

Som en grund i min forskning ligger utvecklingen av läs- och skrivfärdigheter hos barn utan funktionshinder och grundidéen om fonologisk medvetenhet som en viktig komponent vid läsinlärning. Barnens resultat har jämförts med resultaten hos barn matchade vad gäller kön och begåvningsnivå. Deras kognitiva, språkliga samt läs- och skrivförmåga testades med standardiserade test, som delvis anpassades efter den aktuella barngruppen och med test som jag konstruerat för gruppen i fråga. Testbatteriet omfattade bl a begåvningsstest, test av auditivt och visuellt korttidsminne, fonologisk medvetenhet och läs- och skrivtest. Dessutom har jag konstruerat två enkäter som ställdes till föräldrar och lärare med frågor om barnens läsvanor och sociala faktorer kring deras läsning och skrivning. I stor utsträckning visade barnen lika god fonologisk medvetenhet som barnen i jämförelsegruppen men de kunde inte använda den vid läsning och skrivning. De båda grupperna barn hade också liknande läsvanor, med den skillnaden att föräldrarna till de icke-talande barnen var mer aktiva vid läsning för barnen, ställde färre frågor osv. Trots att barnen själva inte kunde producera språkljud hade de alltså inga svårigheter att uppfatta ljudstrukturen i språket. Detta är en av de förmågor som visat sig ha betydelse för läs- och skrivinlärning hos talande barn. Däremot uppstod problem när de skulle relatera fonem till grafem. Här avviker alltså resultaten från vad man kunnat förvänta utifrån läsforskning i den talande populationen. En möjlig förklaring till resultaten är att barnen, på grund av att de saknar förmågan att uttala ljuden, får svårigheter att skapa en ljudbild som är tillräckligt stabil för de första stadierna av inlärning av alfabetisk skrift, vilket skulle innebära en större belastning på arbetsminnet. Här skulle talsyntes, som en ersättning av den egna rösten kunna vara till hjälp. Mer forskning behövs inom detta område.

De förskolebarn som deltog i en av de tidiga studierna har senare ingått i en longitudinell studie där syftet var att utvärdera hur läs- och skrivförmågan utvecklats under barnens första sex skolår. Deras läs- och skrivförmågor, begåvning, minne och fonologiska medvetenhet testades vid två ytterligare tillfällen, efter tre till fyra resp. sex till sju år, med samma test som användes tidigare men med vissa tillägg. För att mäta mer avancerade aspekter av fonologisk medvetenhet har t ex två nya mått lagts till. Resultaten visade att barnen fortfarande hade läs- och skrivsvårigheter även om de gjort vissa framsteg. Det framkom också att framstegen gjordes mellan förskoletiden och tredje/fjärde skolåret. Däremot skedde ingen förbättring mellan andra och tredje mätningen, där resultaten för några barn till och med innebar en försämring.

I den fortsatta forskningen inom området kvarstår frågor kring fonologisk medvetenhet och arbetsminne. Kan svårigheter finnas på mer avancerade nivåer, som kan tänkas påverka läs- och skrivförmågan? Metodproblemen är stora när det gäller att undersöka språkliga förmågor hos personer som saknar talförmåga, vilket kan innebära att det ännu återstår aspekter på fonologisk medvetenhet att mäta. Dessutom återstår frågor som rör arbetsminnet hos barn med talskador. Metodproblemen är stora också här. I båda dessa fall rör forskningen inte bara teoretiska frågor utan handlar också om metodutveckling,

som kan komma att få betydelse i kliniska sammanhang, eftersom standardiserade metoder för bedömning i stort saknas för den aktuella barngruppen. En av mina doktorander, Maria Larsson, arbetar i sin avhandling bl. a. med dessa frågor.

Undersökning av effekterna på läs- och skrivinlärning av den skriftspråksstruktur där barnen lever är ytterligare ett område för studier. I mina svenska studier har barn med grav talskada visat god fonologisk förmåga men oväntat stora svårigheter vid läs- och skrivinlärning. Studier på barn med samma funktionshinder men i engelskspråkiga länder har däremot visat att barnen presterar lågt på test av fonologisk förmåga och att det finns ett uttalat samband mellan fonologisk förmåga och resultat på läs- och skrivtest. Tvärspråkliga jämförelser av läsning och stavning hos talande barn har visat hur språkets struktur påverkar inlärningshastighet och val av strategier. I ett språk som engelskan med tvetydiga relationer mellan grafem och fonem är det möjligen vanligare att barnen lär sig läsa via analogi snarare än med hjälp av den alfabetiska principen. Det är sannolikt att språkets struktur också påverkar läs- och skrivinlärningen hos icke-talande barn. Jag önskade undersöka detta i en tvärspråklig studie med hjälp av jämförelser av läs- och skrivinlärning hos barn med tal- och cp-skada i språkliga miljöer med olika relationer mellan grafem och fonem. För detta arbete har ett tvärvetenskapligt nätverk etablerats bestående av forskare inom läsforskning/psykologi, läsforskning kopplat till forskning inom handikappområdet och logopedi. Deltagande länder är Spanien, Sverige och Irland. Syftet är att öka kunskapen om de strategier barnen använder och om de svårigheter de möter med det långsiktiga syftet att kunna stödja barnens läsinlärning t ex genom att hitta alternativa strategier. Testmaterial som är jämförbart mellan de olika språkstrukturerna har framställts. Testningar pågår i Sverige och Irland. Projektet stöds av FAS genom ett treårigt anslag.

I Jakob Åsbergs avhandlingsarbete "Språkförståelse och läsning hos barn och ungdomar med autism eller Aspergers syndrom" förenas mitt forskningsområde "Läs- och skrivinlärning" med forskningsintresset för barn och ungdomar med neuropsykiatriska störningar. Se vidare Jakob Åsbergs presentation på psykologiska institutionens hemsida.

2. Mitt forskningsintresse rör också språk och kommunikation i ett vidare perspektiv. 1999 erhöll jag ett 3-årigt anslag från Socialvetenskapliga forskningsrådet för projektet: *Språklig utveckling och användning av talat språk hos icke-talande barn med cerebral pares - en longitudinell studie*. Data har samlats in vid tre tillfällen med ett års mellanrum. Projektet är avslutat och bearbetning av videofilmer och testprotokoll pågår. En rapport, som handlar om tidiga interaktionsmönster i tre mamma – barn-dyader och en, som rör gester och deras betydelse för språkutvecklingen, är inskickad för publicering.

Den grupp barn som studeras här är också barn med cerebral pares med grav talskada. P.g.a. de motoriska svårigheterna är deras möjligheter att använda icke-verbala uttryckssätt också ofta begränsad. Den kommunikativa utvecklingen sker i ett komplicerat samspel mellan inre förutsättningar och yttre faktorer bestående framförallt av människorna i omgivningen. Barnet behöver såväl ett välutvecklat perceptuellt system som ett motoriskt för att sända signaler. Dessutom behövs att samspelepartnern förmår tolka barnets signaler.

Det övergripande syftet inom detta forskningsområde är således att kartlägga den språkliga och kommunikativa utvecklingen, men även den intellektuella, för att tidigt i barnens liv kunna tillgodose deras behov av uttrycksmedel och få en bättre bas för intervention, t.ex. anpassning av

datoriserade hjälpmedel. Specifika frågeställningar är: Hur sker övergången från förspråklig till språklig nivå, hur förstår barnet det talade språket, hur uttrycker sig barnet på förspråklig och språklig nivå, i vilket syfte kommunicerar barnen, hur ser begåvningsutvecklingen ut och hur ser samspelelmönstret ut i olika åldrar?

Deltagare är 20 barn med cerebral pares och talskador, i åldern 18 månader – 8 år, som följts upp med testning och videoobservationer vid tre tillfällen. Talande barn i motsvarande åldersgrupper och av motsvarande kön genomgår samma uppgifter som de icke-talande barnen. I tidigare studier har olika metoder från studier av språk- och kommunikationsutveckling hos talande barn använts och anpassats till det icke-talande barnets förutsättningar. Dessa metoder har bearbetats och metodarsenalen har utvidgats där vi funnit att tidigare metoder inte varit tillräckliga. Som tidigare nämnts är metodfrågorna komplicerade när det gäller att studera talspråksfunktioner hos barn som saknar talat språk. Jag har i stor utsträckning använt mig av videoinspelningar utifrån vilka relationen mellan föräldrars och barns kommunikativa och språkliga handlingar studeras och bedömning sker av förspråklig kommunikation och kommunikativa syften och av förståelse av talat språk och uttrycksformer, både syntax och semantik. De senare områdena har också bedömts via testuppgifter. Dessutom har kognitiva funktioner mätts, i första hand begåvning men också minne.

I en tidigare studie av 5 - 6- åriga normalbegåvade barn med cerebral pares och talskada fann vi få uttryck för språklig kommunikation hos barnen. Endast 12 % av samtliga kommunikativa handlingar var av språklig karaktär. Mestadels begränsades uttrycken till ja- och nej svar och icke-verbal kommunikation i form av ansiktsuttryck, ögonpekning och blickkontakt. Det talande barnet har i motsvarande ålder nått långt i sin språkliga utveckling och använder ett flertal språkliga uttryck samtidigt som de förstår avancerade språkliga konstruktioner. Möjliga förklaringar till de talskadade barnens språknivå antogs vara begränsade möjligheter till interaktion med omvärlden, begränsade möjligheter till manipulation med föremål och svårigheter i den förspråkliga perioden beroende på den motoriska skadan.

I en delstudie i det aktuella projektet fann vi att kommunikationssätt och syfte med kommunikationen inte skiljde sig nämnvärt mellan tre av barnen med talskador (mental ålder 18 månader) och talande barn i en mentalåldersmatchad jämförelsegrupp. Däremot tog föräldrarna till barnen med cp-skador en betydligt mer aktiv roll i kommunikationen än föräldrarna till de talande barnen. De frågade, utan att invänta svar, och gav information, medan föräldrarna till de talande barnen i högre grad språkligt bekräftade det barnen gjorde. Dessa resultat, även om de härrör sig från endast tre barn/föräldra-dyader, är intressanta då tidigare studier på barn över förskoleåldern och deras kommunikationspartners visat att den talande dominerar i samtalet och den icke-talande, dvs. barnet, förväntas svara och snabbt tar den passiva rollen. Vår studie är ovanlig i sitt slag, dels med tanke på barnens låga ålder, dels med tanke på att den innehåller en mentalåldersmatchad jämförelsegrupp. Projektet kan leda till utveckling av interaktionsstrategier när det gäller föräldrarnas kommunikation med barnen. Frågor kring vad som påverkar barnens interaktionsmönster i denna tidiga ålder i riktning mot de mönster man vanligtvis hittar senare i barnets utveckling är viktiga att besvara för att om möjligt underlätta barnens kommunikation med omgivningen. Föräldrar kan behöva stöd för att tolka barnens

signaler och för att hitta ett samspelsmönster som befrämjar barnens aktiva roll i kommunikationen.

Ytterligare en delstudie rör gesters betydelse för barnens kommunikation. I samspelet med omgivningen förmedlar sig det lilla barnet med gester, kroppsspråk, och mimik. Som vuxna fortsätter vi att gestikulera, samtidigt som vi pratar. Vilken funktion har gesterna och hur utvecklas de i barnets kommunikation? Hur används gester i samspelet mellan mor och barn? Hur använder barnet med cp-skada gester i samspelet? Hur påverkas samspelet då barnet har svårt att använda gester som vid en cp -skada? Preliminära resultat visar att barnen i experimentgruppen främst använde gesterna för att svara och i imperativt syfte, medan barnen i kontrollgruppen främst använde sig av deklarativa gester. Barnen i kontrollgruppen använde också gesterna spontant för att initiera ämne eller åsikt, i de flesta fallen minst lika ofta som de använde gester för att svara. Mammorna i både kontrollgruppen och experimentgruppen använde sig framförallt av pekande i syfte att förstärka eller förtydliga vad/vem de pratade om och att rikta och behålla uppmärksamhet. När det gäller de cp-skadade barnen var signalerna många gånger otydliga, vilket ledde till att mödrarna inte i samma utsträckning uppmärksammade barnens gester till initiativ som mödrarna i kontrollgruppen. Barnen fann sig också ofta i detta. De karakteristiska mönster av aktiva föräldrar och passiva barn, som ofta uppstår i samspelet mellan de cp-skadade barnen och deras föräldrar kan vara en strategi för att hantera den hjälplöshet som föräldrarna upplever inför barnets svårtolkade signaler. Barnet kan också uppleva samma hjälplöshet i kommunikationen på grund av föräldrarnas inkonsekventa svar. Imperativa gester är tydligare än deklarativa gester då de riktar sig mot ett specifikt mål. Gester för att uttrycka deklarativa syften riktar sig inte lika tydligt mot ett bestämt mål. Att svara eller använda gester i imperativa syften ökar då möjligheten att bli förstörd och att förstå. Resultaten från denna delstudie riktar ånyo uppmärksamheten mot betydelsen av utbildning och information till den talande partnern för att utveckla barnens kommunikativa förmåga och undvika passivitet.

Ovanstående projekt kan få sin utveckling i ett nystartat internationellt nätverk "Aided language skills" där syftet är att i en multicenterstudie samla material om kommunikation hos barn som använder Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK); hur uttrycker de sig, hur använder de sig av sitt AKK i olika situationer och hur tolkar de kommunikation där andra använder deras eget AKK. Gruppen är liten och ett internationellt samarbete ökar möjlighet att få en vetenskapligt hållbar studie.

I en studie av 8 blissanvändande ungdomars kommunikation studerade jag tillsammans med professor Erland Hjelmquist främst metaspråkliga aspekter: förmågan till referentiell kommunikation, dvs förmågan att i olika situationer berätta och lämna information så att den som tar emot informationen förstår budskapet, och förmågan att bedöma form och innehåll i budskap. Vidare jämförde vi kommunikationen i dessa strukturerade situationer med spontan interaktion mellan barn och föräldrar. Huvudresultaten visade att barnen hade viss metaspråklig förmåga men att de inte kunde utnyttja den i den spontana kommunikationen. Detta, i kombination med resultaten från de senare studierna på yngre barn, öppnar intressanta perspektiv och frågor om hur barnens färdigheter bäst utnyttjas i vardagliga situationer.

Tillsammans med fil. dr. SvenOlof Dahlgren undersöker jag vidare referentiell kommunikation hos barn med neuropsykiatriska störningar och hos

barn med grava talskador och cerebral pares. Syftet i dessa studier har varit att beskriva hur barnen överför information, vilka svårigheter de har men också att försöka identifiera vad eventuella svårigheter beror på. Faktorer vi studerat har varit förmågan att ta en annans perspektiv eller sk "Theory of mind", IQ, mental ålder, verbal förmåga och minne. Vi har använt en uppsättning bilder, där barnen ska välja en och beskriva den så att den som tar emot informationen kan välja rätt bland en identisk uppsättning. Huvudresultaten visade att barn med DAMP (Dysfunktion vad gäller Avledbarhet, Motorik och Perception) var goda kommunikatörer i denna strukturerade situation. De presterade på samma nivå som jämgamla barn utan funktionshinder. Det visade sig också att auditivt minne samvarierade med förmågan att klara den referentiella kommunikationsuppgiften. Därför drog vi slutsatsen att uppmärksamhetsproblem och problem med det auditiva minnet kan förklara varför det uppstår problem i kommunikationen för barn med DAMP. När det gällde barn med autismspektrumstörning visade resultaten också ett samband mellan förmågan att lämna information och minne, men även med förmågan att ta andras perspektiv. Barnen med grav tal- och cpskada, slutligen, gav mycket begränsad information, använde få ord och förtydligade sällan genom att ge "extra" information. Språkförståelse, visuellt minne och mental ålder visade sig ha betydelse för hur bra de lyckades lösa uppgiften. Vi kan alltså se att barn med olika typer av kommunikationsproblem har svårigheter att berätta för andra men att orsaken till svårigheterna skiljer sig åt mellan olika diagnosgrupper.

För forskning om funktionshinder och kommunikation ingår jag i en grupp som fått programanslag från FAS: "Kommunikativa funktionshinder och handikapp: individuella och sociala aspekter". Programansvarig är professor Erland Hjelmquist, medsökande professor Ingvar Lundberg, fil dr Tomas Tjus och undertecknad, samtliga psykologiska institutionen samt professor Jan Wahlström, institutionen för medicinsk genetik.

I det av Socialstyrelsen finansierade projektet "Rett syndrom och kommunikationshandikapp. Kartläggning och rådgivning i skol-, ungdoms- och unga vuxna år", som leddes av professorerna Christopher Gillberg och Bengt Hagberg, ingick medicinsk, psykologisk och logopedisk expertis. Jag bidrog där bl.a. med en bearbetning för den aktuella handikappgruppen av det frågeformulär gällande kommunikation, som jag tidigare konstruerat för personer med talskada och cerebral pares. Resultatet angående relationen mellan kommunikativa förmågor, kognition och autistiska drag hos de 8 kvinnorna med Rett syndrom, ålder 11 till 36 år, finns beskrivet i en artikel. Mycket litet forskning har förekommit inom detta område. Datainsamlingen skedde med hjälp av Vinelandskalan, intervjuer med föräldrar och personal och observationer av verbal förståelse och interaktion. Resultaten visade bl a att kommunikativ förståelse var större än produktionsförmåga och att den kommunikativa förmågan inte nådde utvecklingsnivån. Dessutom var uttryck för "joint attention" och kommunikativ avsikt sällsynta.

3. I forskningen som rör kognition hos barn med funktionshinder har jag samarbetat främst med fil dr SvenOlof Dahlgren och med forskare vid barnneuropsykiatriska kliniken, Drottning Silvias barnsjukhus, Göteborg. Dessa studier rör ToM och också kognitiva profiler hos barn med autism och Asperger syndrom. I jämförande studier av ToM hos barn med olika typer av funktionshinder (autism, Asperger syndrom, DAMP samt barn med grav talskada)

fann vi inga större skillnader i prestation mellan tre av grupperna (autism, Asperger syndrom och DAMP), framförallt fanns inga skillnader mellan barnen med DAMP och kontrollbarnen, medan de talskadade barnen hade stora svårigheter. Dessa resultat står i strid med den tidigare forskningen inom området som hävdar att svårigheter med ToM är specifika för handikappat autism och Asperger syndrom. Vi har ifrågasatt detta och ansluter oss till senare forskning (bl. a. på barn med medfödd dövhet), som tyder på att språklig utveckling kan ha betydelse för utvecklingen av ToM. Detta studerar vi vidare i ett FAS-stött projekt med titeln: "Tidiga språkliga erfarenheters betydelse för utvecklingen av Theory om mind." Data har också samlats in angående ToM hos den aktuella barngruppen: barn med grav cp- och talskada. Rapportskrivning pågår.

Ytterligare ett fynd, som jag undersöker vidare, var en klar minskning i IQ-poäng på det icke-verbala testet hos alla barn utom ett i den tidigare nämnda longitudinella studien. Minskningen kan inte enkelt förklaras av diagnosen eftersom cerebral pares är en icke-progredierande skada i den omogna hjärnan med olika funktionsnedsättningar som följd. Vad är det då vi ser beträffande begåvningsnivå, en genuin sänkning och begränsning i utvecklingsmöjlighet eller effekter av bristande erfarenheter och en handikappande miljö, där effekterna blir alltmer påtagliga ju äldre barnen blir? En förklaring kan finnas i relationen mellan kraven i testsituationen och barnens brist på erfarenheter. Det tycks som om utvecklingen, som är beroende av erfarenheter och undervisning, är för långsam för att resultera i de IQ-poäng man hade kunnat förvänta sig utifrån resultaten i förskoleåldern. En annan möjlig förklaring kan vara att också resultat på icke-språkliga test medieras av det verbala arbetsminnet och alltså är beroende av språklig förmåga. Andra forskare har funnit liknande resultat i en grupp barn med specifik språkstörning. Fyndet kan få praktisk betydelse för tolkningen av testresultat i kliniska sammanhang och för utveckling av testinstrument. Dessutom visar det på betydelsen av upprepade testningar. Här finns en utmaning för forskningen att kartlägga och beskriva barnens kommunikativa, språkliga och kognitiva utveckling för att på bästa sätt minska effekterna av funktionshindret och barnens eventuella isolering.

I samarbete med forskare från Barnneuropsykiatriska kliniken i Göteborg har jag deltagit i två studier som rört kognitiva profiler hos barn med autism och Asperger syndrom. Inom området neuropsykiatriska störningar arbetar en doktorand, Paula Tripicchio, Universidad Autonoma de Madrid, (där jag är bihandledare) med en avhandling med arbetsnamnet "Attentional processes in children with high-functioning autism and Asperger syndrom".

Jag har varit involverad i två utvecklingsprojekt som gäller blinda barn med autism, där jag var initiativtagare till projekten och vetenskaplig ledare för verksamheten. Utvecklingsprojekten rörde framtagande och beskrivning av pedagogiska metoder för samma barngrupp. De har resulterat i dels en rapport, dels en videoproduktion med tillhörande handledning.

Fr o m 14 februari 2005 innehar jag en befattning som plattformsansvarig för plattformen "Långvarigt psykiskt sjuka och funktionshindrade" inom Vårdalinstitutet, som är en nationell miljö för forskning och utveckling inom vård- och omsorgsområdet. Verksamheten drivs i nära samverkan mellan universiteten och vårdens huvudmän. Arbetet innebär att fungera som forskningsledare för, för närvarande, ett tiotal forskare inom psykiatriområdet. Ett exempel på verksamheten är ett projekt i Sjuhäradsbygden med titeln "Livssituationen för personer med psykiska funktionshinder i Sjuhärad

- En studie om stöd-, vård- omsorgs- eller rehabiliterande insatser”, som vi har startat under sen höst 2005. Huvudsakliga arbetsuppgifter består också av att i egenskap av medlem i ledningsgruppen för Vårdalinstitutet driva och utveckla doktorand- och annan forskningsverksamhet vid institutet. Se vidare Vårdalinstitutets hemsida www.vardalinstitutet.net.

Klinisk erfarenhet

Jag är leg. psykolog och har behörighet som specialpedagog. Under en följd av år har jag ägnat mig åt psykologiskt och pedagogiskt arbete med i första hand barn med funktionshinder såsom synsvaghet och blindhet, utvecklingsstörning och neuropsykiatriska störningar: autism, Asperger syndrom och DAMP/ADHD samt synskada i kombination med autism/Asperger syndrom. I min verksamhet som psykolog och specialpedagog har jag sysslat med utredningar, diagnostik, stödsamtal, behandlingsplanering och behandling av barn med funktionshinder, handledning och konsultation av föräldrar och personal. I min kliniska verksamhet med de mångfacetterade problem som personer med funktionshinder och deras anhöriga och personal ställs inför har jag erfarit vikten av en bred kunskap om behandlingsformer, mångdisciplinärt samarbete, ett flexibelt tänkande och ett aktivt val av metod i relation till frågeställning.